

UDC 111 : [327 / 323.15 + 297.1]

CIVILIZATIONAL ASPECT OF COEXISTENCE: CHINA-ASIA-ARAB WORLD

N. Bilokopytova

Doctoral Candidate

Zaporizhzhia National University

66, Zhukovsky str., Zaporizhzhia, 69600, Ukraine

nina_turk@ukr.net

K. El Guessab

Associate Professor

Zaporizhzhia National University

66, Zhukovsky str., Zaporizhzhia, 69600, Ukraine

karimk@ukr.net

The specificity of modern society faces new challenges, which are accompanied by information wars, the erosion of cultural values, the crisis of national identities. These challenges can be met through the consolidation of efforts, through the search for non-classical approaches, through the search for a unifying idea. Based on the approach of J.-L. Nancy, we consider social existence as the interaction of various associations and as knowledge of the ontology of such communities.

With the emergence of questions in the social philosophical circle of the categories of “coexistence” or “co-existence together” testified to the cardinal shifts in traditional metaphysical thought. Even in the works of M. Heidegger, the concept of “being” was equal to “co-being”, in terms of content equal to the “logos” of Heraclid. The essence of being was presented outside the categories of time and space.

The study and understanding of the evolution of China’s ethnocultural contacts with the surrounding peoples was one of the main issues of the social sciences. The formulation of the main theoretical problems in developing the concept of China’s coexistence with Asia and the Arab world is becoming relevant now that China’s involvement in the Middle East is growing and the desire for greater economic integration of China with Asia and North Africa has grown.

China creating a new concept of coexistence. Its presents of the philosophy of peaceful coexistence “One Belt, One Road”. All the richness of human culture cannot be simplified and unified within one geopolitical, economic and cultural paradigm, but learning to “coexist together” (according to J.-L. Nancy) will lead to awareness of the fragility of all human civilization and the uniqueness of its social cultural formations.

Key words: coexistence, hay-centric concept of existence, Chinese Islam, Uighurs, Silk Road of the XXI century, concept of peaceful co-being.

ЦІВІЛІЗАЦІЙНИЙ АСПЕКТ СПІВІСНУВАННЯ: КИТАЙ-АЗІЯ-АРАБСЬКИЙ СВІТ

Н. Білокопитова, К. Ель Гуссаб

Специфіка сучасного буття суспільства стикається з новими викликами, які супроводжуються інформаційними війнами, розмиванням культурних цінностей, кризою національних ідентичностей. Протистояти цим викликам можна через консолідацію зусиль, через пошук неklasичних підходів, через пошук об'єднуючої ідеї. Взавши за основу підхід Ж.-Л. Нансі, соціальне буття розглядаємо як взаємодію різноманітних асоціацій та як пізнання онтології таких спільнот.

Тому актуальним питанням буде дослідження комплексу взаємозалежних соціальних, економічних, політичних, правових, релігійних відносин, які виникають у процесі існування та розвитку цивілізаційного діалогу між Китаєм, Азією та арабським світом.

З появою у соціально-філософському колі питань категорій «співіснування» або «спів-буття разом» свідчили про кардинальні зсуви у традиційній метафізичній думці. Ще у Роботах М. Хайдеггера концепція «буття» дорівнювалась до «спів-буття», за змістом рівним «логосу» Геракліда. Сама суть буття презентувалась поза межами категорій часу та простору.

Дослідження і осмислення еволюції етнокультурних контактів Китаю з оточуючими народами було одним з основних питань соціальних наук. Постановка основних теоретичних проблем з розробки концепції співіснування Китаю з Азією та арабським світом стає актуальною і тепер, коли зросло залучення Китаю до проблем Близькосхідного регіону та зросло прагнення до більшої економічної інтеграції економіки КНР з країнами Азії і Північної Африки.

Тобто, створивши новий концепт спів-буття, КНР презентує філософію мирного співіснування «Один пояс, один шлях». Усе багатство людської культури неможливо спростити та уніфікувати в рамках однієї геополітичної, економічної і культурної парадигми, але навчитися «співіснувати разом» (за Ж.-Л. Нансі) приведе до усвідомлення крихкості всієї людської цивілізації та унікальності складників її соціокультурних утворень.

Ключові слова: співіснування, сіноцентрична концепція буття, китайський іслам, уйгури, Шовковий шлях ХХІ століття, концепт мирного спів-буття.

Специфіка сучасного буття суспільства стикається з новими викликами, які супроводжуються інформаційними війнами, розмиванням культурних цінностей, кризою національних ідентичностей. Протистояти цим викликам можна через консолідацію зусиль, через пошук неklasичних підходів, через пошук об'єднуючої ідеї. Взавши за основу підхід Ж.-Л. Нансі, соціальне буття розглядаємо як взаємодію різноманітних асоціацій та як пізнання онтології таких спільнот.

Найпоширеніше розуміння суспільства ґрунтується на системному підході як комплекс взаємозалежних соціальних, економічних, політичних, правових, релігійних відносин, які виникають у процесі існування та розвитку цивілізацій. З появою у соціально-філософському колі питань категорій «співіснування» або «спів-буття разом» свідчили про кардинальні зсуви у традиційній метафізичній думці. Ще у Роботах М. Хайдеггера концепція «буття» дорівнювалась до «спів-буття», за змістом рівним «логосу» Геракліда. Сама суть буття презентувалась поза межами категорій часу та простору.

Дослідження і осмислення еволюції етнокультурних контактів Китаю з оточуючими народами було одним з основних питань соціальних наук. Постановка основних теоретичних проблем з розробки концепції співіснування Китаю

з Азією та арабським світом стає актуальною і тепер, коли зросло залучення Китаю до проблем Близькосхідного регіону, зросло прагнення до більшої економічної інтеграції економіки КНР з країнами Азії і Північної Африки.

Найбільш узагальнену та систематизовану сіноцентричну концепцію побудови світу, що лежала в основі зовнішньої політики Китаю, надав Дж.К. Файрбанк у книзі «Китайський світовий порядок. Традиційні відносини Китаю з іншими державами» [Fairbank 1968]. У традиційних китайських термінах Китай був центром світу, а інші народи займали стосовно нього периферійне положення.

Сіноцентризм належить до етноцентричної ідеології, згідно з якою Китай є культурним, політичним або економічним домінантом розвитку світу. Сіноцентризм не є синонімом китайського націоналізму. Китайський націоналізм, навпаки, являє собою концепцію, зосереджену насамперед на ідеї єдиної, згуртованої і могутньої китайської нації як однієї з націй світу.

З критикою сіноцентризму як єдиної теорії, що характеризує китайський світогляд, виступив Ян Ляньшен, який своїм дослідженням уперше поставив під сумнів поширену точку зору про те, що китайці практично не мали ніякого уявлення про інші цивілізації або не відчували до них ніякого інтересу. Він посилається на китайські джерела, в яких докладно і з великою точністю описується Східна Римська імперія, Індія та інші держави [Барінова 2016].

Особливу роль у розширенні крос-культурних контактів між Європою та Азією відіграв Великий шовковий шлях у добу раннього Середньовіччя. Однак місце та роль Шовкового шляху в історії й нині є малодослідженою та дискусійною темою в науці [Кіктенко 2018].

Політика Китаю стосовно оточуючих його кочових народів, перш за все Центральної Азії, істотно відрізнялася в різні історичні епохи, хоча стратегія завжди була одна – *максимально розширити сферу впливу* на навколишні території і водночас забезпечити населення своєї держави від зовнішньої агресії. На початковому етапі Китай вирішував це завдання, прагнучи віддалити кочівників від своїх кордонів і максимально відгородитися від їх проникнення. З цією метою за часи правління династії Цинь була побудована Велика стіна, а з часів династії Хань було створено лінію укріплення [Барінова 2013].

Виникнення в VII ст. ісламу і подальші завойовницькі походи призвели до того, що в VIII ст. арабський світ досяг меж Китаю. Зокрема, в 713 р. у Чан'ань, столиці Тан, з'явилося перше посольство Халіфату, а в 751 р. відбулося безпосереднє зіткнення двох імперій – відомий бій біля річки Талас (крайній захід Киргизії), що був програний китайцями. Таким чином, починаючи з VIII ст. були установлені досить тісні зв'язки між заходом і сходом Азії. В цьому процесі, крім дипломатів, військових і купців, брали участь і вчені. У різний час у Китаї побували (або ознайомилися з ним побічно): Ібн-Вахбі (2 пол. IX ст.), Ібн Хордадбех (бл. 820 – бл. 912), Абу Зайд Ас-Сірафі (? – 979), Абу Са'ід Гардізі (XI ст.), Ал-Ідрісі (1099–1166) та ін. [Барінова 2013, 12].

У 742 р. за наказом імператора Суань-цзуна у столиці імперії Чан'ань (сучасне м. Сіань), яка перебувала на Великому шовковому шляху, була заснована мечеть [Базанова 2009].

Одночасно в портових містах південно-східного Китаю, які належать до ареалу південних діалектів китайської мови, почали селитися арабські і перські торговці. Вони жили компактними громадами, зберігали свою релігію і традиційний спосіб життя. Метою їхнього приїзду в Китай була перш за все торгівля, а не місіонерська діяльність. Китай – це країна, де співісну-

ють різні релігії: буддизм, католицизм, протестантство, також є послідовники православ'я, східного палійського буддизму і шаманізму.

Поряд з традиційними релігіями Китаю – конфуціанством, буддизмом, даосизмом – помітний вплив на формування китайської цивілізації чинив іслам. Мусульманська громада існує в Китаї вже більше 1300 років, і на поточний момент вона є однією з найбільших у світі. Чисельність китайських мусульман перевищує 27 млн осіб. У деяких областях Китаю (Сінцзян-Уйгурський автономний район, Нінся-Хуейський автономний район) іслам є домінуючою релігійною традицією [Ли Синь 2009].

Відомості з історії ісламу в Китаї трапляються в творах Лю Фасяня «Сянь Ян ван дян гун цзи» (Князь Сян Ян, приборкувач Юньнані), Ма-вень-біна (Мачжі) «Цінчжень-чжи нань» (Компас магометанської віри) і у деяких інших творах мусульманських письменників XVII–XIX століть. Великий внесок у дослідження китайського ісламу зробили історики XX століття Лі Юнбін, Бай Шоуї, Хань Даожень, Дін Імін, Люй Чжениой, Чжан Цігой, Ма Іюй та інші [Ли Синь 2009].

Китайський іслам (китайською – «хуейцзяо» 回教) увібрав у себе багато специфічних рис традиційної релігійної культури Китаю, яка відбилася в релігійній свідомості та в релігійній діяльності китайських мусульман. Своєрідність китайського ісламу визначається його конфесійною неоднорідністю. У Китаї поширені всі три основні течії ісламу – сунізм, шійїзм і суфізм. Але глибина трансформацій не торкнулася фундаментальних підстав ісламу, таких як віронавчання, релігійно-філософська система та специфічний спосіб життя [Базанова 2009].

Більшість мусульман Китаю – суніти. Як відомо, сунізм розділяється на чотири мазхаба (بهدم – напрям, доктрина) – ханафітського (يفنحل), шафіїтського (يعفشال), малікітського (يكلامل) та ханбалітського (يلبنحل). За своєю суттю мазхаби – це думка, тлумачення, розуміння смислів одного вченого або групи вчених-богословів. Однак слід зазначити, що в основі ісламських знань між мазхабами немає ніяких розбіжностей.

Серед китайських мусульман найбільшого поширення отримали ханафітський та шафіїтський мазхаби. В рамках ханафітського і шафіїтського мазхабів склалося кілька шкіл, які діють і нині. Це школи Гедіму (格底木), Хуфейє (虎非耶), Геділіньє (格底林耶) і Іхевані (伊合瓦尼). Школа *Гедіму* (з арабської мови *ميدق* «кадім» – стародавній) найстаріша в китайському ісламі. Її послідовники вважають, що вона була заснована мусульманами-арабами ще у Танську епоху. Решта течій сформувалась значно пізніше – за часів правління династій Мін і Цин. Назва школи *Хуфейє* у перекладі з арабської мови означає «безшумний», «тихий». Ймовірно, таку назву ця школа отримала через те, що її послідовники вважали, що, читаючи Коран, потрібно дотримуватися рівного дихання і вимовляти вірші дуже тихо. Представники такої течії не мали єдиного центру, а постійно подорожували по мусульманських селах Китаю. Виникнення школи *Геділіньє* є результатом адаптації ісламу до релігійних традицій Китаю. Послідовники цієї секти сприйняли деякі сторони буддійської і даоської обрядовості, тому іноді це іменували «Ісламським даосизмом». Послідовники школи *Іхевані* (ناوخال – братство) виступали з ідеєю реформи ісламу, слідуючи принципам, зафіксованим у Корані [Ли Синь 2019, 93].

Суфізм з'явився в Китаї у XVII столітті і став формуватися в школах, заснованих ранніми суфійськими лідерами. На північному заході країни сформувалися три головні суфійські школи Китаю: Кадирийя, Куфійя, Джахрійя. Суфії були першими, хто заговорив у Китаї про повернення до чистих ідеалів ісламу

часів Пророка. Суфійські ордена в Китаї є досить закритими, і якщо мусульманин належить до одного з них, він не може з легкістю перейти в інший. Це відрізняє китайські ордени від інших суфійських орденів у світі, де можна досить легко їх міняти або належати до кількох одночасно. Незважаючи на певні відмінності у структурі у всіх суфійських братствах, існує сувора ієрархія: Муршид – раїс – ахун. Муршид є головним духовним учителем і наставником братства. Тільки він має право вибирати і призначати Раїса. Раїс є його представником у провінції. Базовою структурною одиницею братства є цзяо фан (район), у центрі якого розташована мечеть. Ахун (імам) керує релігійними практиками у цзяо фане і є духовним наставником для його жителів. Подібна структура суфійських братств зберегла форму клану і досі дуже поширена в північно-західних провінціях Китаю. Ще одним напрямом ісламу, що поширений у північно-західних провінціях Китаю, є сідаотан, або ханьсюепай. Цей напрям у китайському ісламі ґрунтується на роботах відомого Хуейського вченого Лю Чжи. Згідно з цим ученням лише комбінація ісламу з китайською культурою може сприяти його розвитку в Китаї; в його основі лежить сунізм ханафітського толку [Базанова 2009].

Заворушення в арабських країнах, що викликали спалах радикального ісламізму, викликали серйозну заклопотаність керівництва Китаю та побоювання розростання радикального ісламізму, особливо у Сіньцзян-Уйгурському автономному окрузі, що населений переважно мусульманами. Заклики ІДІЛ до радикалів Східного Туркестану брати участь у їхній діяльності викликають серйозні побоювання у керівництва КНР, унаслідок чого керівництво КНР запропонувало допомогу Іраку у боротьбі з ІДІЛ [RT news 2014].

У Сіньцзяні проживає близько 10 млн уйгурів-мусульман. Це корінний народ Східного Туркестану, нині Сіньцзян-Уйгурський автономний район КНР. Уйгури – тюрки: їхня мова, культура, віра і спосіб життя значно ближчі до країн Центральної Азії.

Якщо говорити про політико-правовий стан мусульман загалом у Китаї і в Сіньцзяні зокрема, то варто відзначити, що ситуація порівняно з недавнім минулим змінилася на краще. Кількість нових мечетей у Сіньцзяні з року в рік збільшується, і на сьогодні з майже 40 тис. мечетей 24400 знаходяться безпосередньо у СУАР (Сіньцзян Уйгурський автономний район). Урядом виділяються спеціальні кошти на ремонт і реконструкцію таких об'єктів, у тому числі найбільшої мечеті Китаю Ід Ках у Кашгарі, мечеті Байтул у Кульджі, мечеті Дзямань у Хотані, мечеті Янхан в Урумчі. Уряд Сіньцзяна профінансував реконструкцію і ремонт 28 храмів, у тому числі мінарету Еміна в Турфані. Багато давніх релігійних книг, у тому числі і біографія Пророка Мухаммада, були включені в каталог національних рідкісних книг Китаю. Спеціальні кошти були виділені для захисту і перевидання деяких книг, у тому числі Корану і біографії Пророка Мухаммада. Ісламське суспільство Сіньцзяна також має своє духовне училище, видає «Коран» уйгурською, китайською, казахською і киргизькою мовами... Незалежна уйгурська держава, в основі якої лежить іслам, як і раніше, є ядром сепаратистських настроїв у Сіньцзяні. Цілком імовірно, китайському керівництву буде досить складно замінити ці ідеї серед автохтонного населення новими ідеологічними установками, поки вони глибоко не увійдуть у свідомість [Мавлонова 2018].

Спільноти китайських мусульман вкрай неоднорідні за своїм етнічним складом. Натепер за офіційними даними іслам сповідують представники десяти

етнічних груп КНР: китайці (Хань), уйгури, казахи, салари, таджикки, дунсяни, баоань, татари, узбеки, киргизи. У мусульманських громадах Північного Сходу країни переважні позиції займають китайські мусульмани групи «хуей». Аналіз матеріалів етнічної історії та даних наукової літератури дозволяє зробити висновок про те, що хуей не є самостійним етносом або національністю, а являє собою окрему етноконфесійну спільність китайського народу. Існування цієї етноконфесійної групи є свідченням глибокого укорінення ісламу в Китаї [Ли Синь 2009].

Також слід зазначити унікальні спроби вчених хуей адаптувати іслам до китайської культури, які мали місце в період правління династій Мін і Цин, коли мусульманські вчені, такі як Лю Чжи, Ма Чжу і Лань Сю, шукали спосіб пояснити іслам за допомогою конфуціанського понятійного апарату. Трансформуючись зі світової релігії в релігію народів хуей, іслам у Китаї ліг в основу взаємодії хуей і держави [Базанова 2009].

Жодна країна сучасного світу не має стільки сусідів, як Китай. Їх у Пекіна два десятки: 14 на суші і 6 на морі. Підтримувати добрі стосунки з такою кількістю сусідніх країн вкрай складно. Ставши другою економікою планети, Піднебесна з особливою гостротою відчула необхідність забезпечити сприятливий навколишній фон для подальшого розвитку і експансії з метою здійснення «китайської мрії» – відродження стародавньої цивілізації. Останніми роками планета була свідком того, як Пекін запускає один за іншим міжнародні проекти. Найвідоміші з них «Один пояс, один шлях» (ОБОР) і Азіатський банк інфраструктурних інвестицій (АІВ). Обидва проекти спрямовані на освоєння нових ринків для економіки КНР, що розвивається, і *максимального розширення сфери впливу*. На заході Китай межує з чотирма центрально-азіатськими і чотирма південно-азіатськими країнами. Казахстан, Киргизстан і Таджикистан – члени ШОС (Шанхайська організація співробітництва), в якому домінує Пекін. Спочатку ШОС створювалася для боротьби з екстремізмом, сепаратизмом і тероризмом на безкрайніх просторах Центральної Азії і у віддаленому китайському регіоні Сіньцзян, де Ісламський рух Східного Туркестану бореться за незалежність від Китаю і створює серйозну загрозу соціальної стабільності і територіальній цілісності країни [Мануков 2016].

Експорт енергоресурсів служить важливим способом поповнення бюджету не тільки для Туркменістану, а й для Казахстану та Узбекистану. У всьому імпорті енергоресурсів Китаю частка цих трьох країн становить 3,4%. Країни Центральної Азії до того ж займають велику частку в китайському імпорті цинку (21%), свинцю (20,9%) і продуктів неорганічної хімії (10%). Загалом, за даними митної служби КНР, за 2018 рік товарообіг з п'ятьма країнами Центральної Азії становив понад \$ 41,7 млрд. І хоча в імпорті КНР на ці країни припадає лише 0,8%, а в експорті – 0,9%, асиметрична залежність регіону від Китаю зростає. Для центральноазіатських країн нині китайська частка становить близько 22% усього експорту і 37% імпорту. За даними Міністерства комерції КНР, усього у 2018 році обсяг накопичених прямих китайських інвестицій до п'яти країн Центральної Азії становить \$ 14,7 млрд (1,2% всіх інвестицій Китаю в країни Азії). У 2013 році цей показник був на 40% меншим (\$ 8,9 млрд) [Умаров 2020].

Президент Казахстану К.-Ж. Токаєв у ході візиту до КНР у вересні 2019 року завітав до китайської технологічної компанії – Hikvision (海康威视). Повернувшись до Казахстану, президент доручив перейняти досвід Китаю в галузі цифрування громадян. Уже через місяць у столиці тестували

новий спосіб оплати проїзду в автобусах з використанням біометричних даних пасажирів – FacePay... Своя система «безпечного міста» – «Шахрі бехатар» – є і в Таджикистані. Китайська компанія Huawei встановила її ще в 2013 році, а в 2019-му було оголошено про модернізацію системи. Тепер програмне забезпечення центру на основі штучного інтелекту допоможе оперативніше виявляти осіб, які перебувають у розшуку... Інша китайська компанія, Shenzhen Sunwin Intelligent (深圳市赛为智能公司), займається в Киргизії другим етапом проєкту «безпечне місто», який має на увазі установку нових камер у Бішкеку і по всій країні [Умаров 2020].

Головним символом китайської м'якої сили стали Інститути Конфуція і класи китаєзнавства (всього в Центральній Азії їх 3732). Кар'єрні можливості, які відкриває знання китайської мови, притягують молоде покоління країн Центральної Азії. У Казахстані в п'яти інститутах Конфуція навчаються 14 тисяч студентів, в Узбекистані найстаріший у регіоні Інститут Конфуція при Ташкентському державному інституті сходознавства щорічно приймає на навчання 1500 учнів [Умаров 2020].

Крім того, Китайське міністерство освіти і Канцелярія Міжнародної Ради китайської мови не скупляться на гранти для тих, хто хоче поїхати в КНР здобувати вищу освіту. За 2010–2018 роки абітурієнтам із Центральної Азії було видано понад 5 тисяч грантів на навчання, а кількість студентів з країн Центральної Азії, які здобувають освіту в Китаї, досягло в 2017 році майже 30 тисяч.

Економічне проникнення КНР до регіону провокує все більше конфліктів. Суспільство і еліти стурбовані зростаючим впливом Китаю, яке накладається на корупційні практики. Китай – важливий інвестор у регіоні, але разом із ростом спільних проєктів ростуть і борги Центральної Азії. Прикладом країни, яка не змогла впоратися з китайськими інвестиціями, стала Шрі-Ланка. У 2017 році країна передала в оренду Китаю на 99 років порт Хамбантота, щоб зменшити свої боргові зобов'язання на \$ 1,1 млрд. Чи може таке статися в Центральній Азії? У зоні ризику знаходяться Бішкек і Душанбе. Киргизія брала в Китаї 45% всіх зовнішніх позик (\$ 1,7 млрд). У Таджикистану – \$ 1,2 млрд (52% всіх зовнішніх позик). Борги цих двох країн перед Китаєм становлять понад 20% їхнього ВВП. В інших державах регіону ситуація краща: Туркменія винна Китаю 16,9% свого ВВП, Узбекистан – 16%, Казахстан – 6,5%. Зростання впливу КНР на країни Центральної Азії та вихід за межі суто економічних питань викликає відторгнення і занепокоєння і у самому регіоні, і за його межами [Умаров 2020].

Отже, концептуально-рефлексивна свідомість передбачає оперування понятійним апаратом науки, що вивчає відповідну сферу суспільного життя і суспільної практики – економічну, політичну тощо. Тут слід розрізняти рівні концептуалізації і відповідно типи реальності, в яких перебувають ті чи інші суб'єкти, що виражаються у сучасній методології науки поняттями «теоретична схема» і «картина світу». Картина соціального світу – це реальність співтовариства як представника певної культури; в ній рефлексія наповнюється цінностями, що формуються в межах цієї культурної спільноти. Якщо раніше у Середньовіччі Китай прагнув *максимально розширити сферу впливу* на Центральну Азію та забезпечити безпеку від кочових імперій, відділившись Великою китайською стіною, то зараз сфера впливу стала більш потужною через розкриття інтернет-торгівлі, через впровадження освітніх програм, через інвестування та розширення ринків збуту.

Переосмислюючи формулу матеріалізму «суспільне буття визначає суспільну свідомість», співвідношення поняття суспільного буття з поняттям соціальної реальності нерідко вживаються як взаємозамінні, можна зафіксувати важливу світоглядну та ідеологічну тему, що вислизає у разі синонімічного їх вживання. Світоглядні настанови Стародавнього Китаю – *центру світу*, а інші народи, то периферія, мають відображення і зараз, як центру світової торгівлі, технологій та інвестування.

У 2014 році Китаєм була опублікована глобальна економічна ініціатива «Один пояс, один шлях», що складається із сухопутного і морського складників і спрямована на всеосяжне взаємовигідне економічне співробітництво з країнами Східної Азії, Центральної Азії, Близького Сходу, Північної Африки. Було оголошено про будівництво «Сухопутного і морського шовкових шляхів XXI ст.». Трансконтинентальні шляхи покликані об'єднати шістьдесят країн навколо себе. Таким чином, можна говорити про початок створення нової економічної системи.

Марокко знаходиться на самій західній частині стародавнього Шовкового шляху, з'єднує Європу з Африкою, має вигідне географічне положення, досконалу комунікаційну інфраструктуру та індустриальні бази. Посол КНР у Марокко Сунь Шучжун вважає, що Марокко стане стратегічною опорою в будівництві «Одного пояса, одного шляху». Він цілком обґрунтовано може стверджувати, що китайські капіталовкладення в Марокко будуть збільшуватися. Співпраця Південь–Південь у рамках концепції «Один пояс, один шлях» неминуче сприяє двостороннім довгостроковим дружнім відносинам, «Один пояс, один шлях» – не тільки торговий шлях, а й канал для гуманітарних обмінів. Усі країни уздовж цього шляху зможуть зміцнити співпрацю і взаємодію за допомогою цієї платформи [Синьхуа Новини 2015].

Китай запропонував Саудівській Аравії, Єгипту та Ірану розширити співробітництво в будівництві, індустриалізації, урбанізації, модернізації, зайнятості населення (що особливо актуально для Єгипту та Ірану з їхнім 100-мільйонним населенням), розвідці корисних копалин, транспорті, пошуку нових джерел енергії, авіакосмічній та оборонній галузях, спільній реконструкції доріг і портів, перенесенні частини китайського виробництва на Близький Схід для створення нових робочих місць [Гуцало 2018, 116].

У Каїрі було підписано 21 двосторонню угоду. Було урочисто відзначено 60-річчя встановлення єгипетсько-китайських дипломатичних відносин; 2016 рік був оголошений роком Китаю в Єгипті. Програмним для китайсько-арабських взаємин став виступ Сі Цзіньпіна у штаб-квартирі Ліги арабських держав (ЛАД) у Каїрі 21 січня 2016 р. Спільну діяльність 22 арабських членів Ліги арабських держав КНР активно підтримує. У своєму виступі Голова КНР зупинився на важливості спільної боротьби з тероризмом, нерозповсюдженні ядерної зброї (зокрема, підтримці відомих ініціатив АРС зі зміцнення без'ядерного режиму в Африці і розповсюдженні цього режиму на Близький Схід), нерозповсюдженні хімічної зброї. Сі Цзіньпін підкреслив важливість спільних зусиль КНР і ЛАД у боротьбі за мир у регіоні, спільний сталий розвиток, у налагодженні політичного діалогу замість збройної боротьби у вирішенні проблемних питань [Гуцало 2018, 116].

Від імені КНР Сі Цзіньпін оголосив про виділення Китаєм 50 млн юанів (7,5 млн дол.) економічної допомоги Палестинській національній адміністрації, а також 230 млн юанів (35 млн дол.) гуманітарної допомоги Сирії, Лівану, Йорданії та Ємену. Виходячи на загальноарабський рівень, Голова КНР

повідомив про готовність Пекіна надати позики арабським країнам регіону в обсязі 15 млрд дол., а також 10 млрд дол. комерційних кредитів та 20 млрд дол. – спільним інвестиційним фондам [Гуцало 2018, 118].

Тож, виходячи з наведених історичних, соціокультурних, технологічних, економічних сегментів розвитку взаємин між КНР – Азією – арабським світом, маємо можливість скласти цілісне уявлення про генезу, структуру та динаміку, безперервність та наступність розвитку сучасних цивілізаційних процесів. Також розкрито аксіологічні складники симбіотичних та релігійних арабо-китайських взаємин. Трансформації ісламу зі світової релігії в релігію народів хуей має оновлене пояснення за допомогою конфуціанського понятійного апарату, себто прикладу застосування філософської герменевтики.

Тобто, створивши новий концепт спів-буття між Китаєм – Азією – арабським світом, КНР презентує філософію мирного співіснування «Один пояс, один шлях». Усе багатство людської культури неможливо спростити і уніфікувати в рамках однієї геополітичної, економічної і культурної парадигми, але навчитися «співіснувати разом» (за Ж.-Л. Нансі) приведе до усвідомлення крихкості всієї людської цивілізації та унікальності складників її соціокультурних утворень.

ЛІТЕРАТУРА

Базанова Е.А. Трансформация религиозных течений в современном китайском исламе, 2009, available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/transformatsiya-religioznyh-techeniy-v-sovremennom-kitayskom-islame/viewer> (accessed 5 February 2021).

Барина Е.Б. Этнокультурные контакты Китая с народами Центральной Азии в древности и средневековье. Москва : Изд-во ИЭА РАН, 2013. 419 с. С. 69–70, available at: http://static.iea.ras.ru/books/Barinova_2013.pdf (accessed 5 February).

Барина Е.Б. Отношения Китая с народами Центральной Азии после открытия Шелкового пути в исследованиях XX в., 2016, available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/otnosheniya-kitaya-s-narodami-tsentralnoy-azii-posle-otkrytiya-shelkovogo-puti-v-issledovaniyah-xx-v/viewer> (accessed 5 February).

Гуцало С.Є. Близькосхідна політика КНР на сучасному етапі. In: Україна–Китай – 25 років співробітництва : результати та перспективи. «Один пояс, один шлях» : монографія / кер. авт. колективу і науковий редактор О.М. Олійник. Київ : ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2018. С. 113–121, available at: <http://elibrary.ivinas.gov.ua/4656/1/Blyzskoskhidna%20polityka%20KNR%20na.pdf> (accessed 13 February).

Кіктенко В.О. Історія українського китаєзнавства (XVIII – початок XXI століття.) Київ, 2018. 388 с. С. 8, available at: https://sinologist.com.ua/wp-content/uploads/2020/02/Kiktenko_2018_web.pdf (accessed 5 February 2021).

Ли Синь, Ислам на Северо-Востоке Китая: философско-религиоведческий анализ : автореф. дис. ... к-та филос. наук, ВАК РФ 09.00.13, Благовещенск, 2009. 49 с., available at: <https://www.dissercat.com/content/islam-na-severovostoke-kitaya-filosofsko-religiovedcheskii-analiz> (accessed 12 February 2021).

Ли Синь. Некоторые особенности ислама в китайской культуре, III Международной научно-образовательной форум «Хэйлунцзян Приамурье» : сборник материалов Международной научной конференции, Россия, Биробиджан, 3 октября 2019 г. Приамур. гос. ун-т им. Шолом-Алейхема, 989 с., available at: http://pgusa.ru/sites/default/files/news/6159/sbornik_heyhlunczyan-priamure_-_3_okt._2019.pdf (accessed 12 February 2021).

Мавлонова А.С. Ислам в СУАР как фактор политической нестабильности КНР, 2018, available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/islam-v-suar-kak-faktor-politicheskoy-nestabilnosti-knr-1/viewer> (accessed 5 February 2021).

Мануков С. Китай и соседи: хрупкое равновесие, *EADaily*, 2016, available at: <https://eadaily.com/ru/news/2016/12/16/kitay-i-sosedi-hrupkoe-ravnovesie> (accessed 5 February 2021).

Синьхуа Новости. Посол Китая в Марокко: Марокко намерено принять активное участие в реализации инициативы «Один пояс, один путь». 29.06.2015, *СИНЬХУА Новости*, available at: http://russian.news.cn/china/2015-06/29/c_134366295.htm (accessed 5 February 2021).

Умаров Т. На пути к Рах Sinica: что несёт Центральной Азии экспансия Китая, 25.03.2020, available at: <https://carnegie.ru/commentary/81265> (accessed 5 February 2021)

Fairbank John K. *The Chinese World Order: Traditional China's Foreign Relations*. Pp. xii, 416. Cambridge, Mass. : Harvard University Press. 1968.

RT news. China offers military help to Iraq to defeat ISIS, 14.12.2014 – report. *RT news*, available at: <https://www.rt.com/news/214243-china-iraq-military-isis>. (accessed 5 February 2021).

REFERENCES

Bazanova E.A. (2009), Transformaciâ religioznych tečenij v sovremennom kitajskom islame, available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/transformatsiya-religioznyh-techeniy-v-sovremennom-kitayskom-islame/viewer> (accessed 5 February 2021).

Barinova E.B. (2013), *Ėtnokul'turnye kontakty Kitaâ s narodami Central'noj Azii v drevnosti i srednevekov'e*. Moskva: Izd-vo IĖA RAN, 2013. 419 s. S. 69–70, available at: http://static.iea.ras.ru/books/Barinova_2013.pdf (accessed 5 February 2021).

Barinova E.B. (2016), Otnošenîâ Kitaâ s narodami Central'noj Azii posle otkrytiâ Ŗelkovogo puti v issledovaniâh XX v., available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/otnosheniya-kitaya-s-narodami-tsentralnoy-azii-posle-otkrytiya-shelkovogo-puti-v-issledovaniyah-xx-v/viewer> (accessed 5 February 2021).

Fairbank John K. (1968), *The Chinese World Order: Traditional China's Foreign Relations*. Pp. xii, 416. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Hutsalo S.Ye. (2018), Blyz'koskhidna polityka KNR na suchasnomu etapi. In: *Ukrayina–Kytay – 25 rokiv spivrobitnytstva : rezul'taty ta perspektyvy. “Odyn poyas, odn shlyakh”*: monohrafiya / ker. avt. kolektyvu i naukovyy redaktor O.M. Oliynyk. Kyiv: DU “Instytut vsesvitn'oyi istoriyi NAN Ukrayiny”, s. 113–121, available at: <http://elibrary.ivinas.gov.ua/4656/1/Blyz'koskhidna-polityka-KNR-na.pdf> (accessed 13 February 2021).

Kiktenko V.O. (2018), *Istoriya ukrayins'koho kytayeznavstva (XVIII – pochatok XXI stolittya)*. Kyiv, 2018. 388 s. S. 8, available at: https://sinologist.com.ua/wp-content/uploads/2020/02/Kiktenko_2018_web.pdf (accessed 5 February 2021).

Li Sin' (2009), *Islam na Severo-Vostoke Kitaya: filosofsko-religiovedcheskiy analiz*, Avtoref. Dis. ... k-ta filos. nauk, VAK RF 09.00.13, Blagoveshchensk, 2009. 49 s., available at: <https://www.dissercat.com/content/islam-na-severo-vostoke-kitaya-filosofsko-religiovedcheskii-analiz> (accessed 12 February 2021).

Li Sin' (2019), *Nekotoryye osobennosti islama v kitayskoy kul'ture*, III Mezhdunarodnyy nauchno-obrazovatel'nyy forum “Kheyluntszyan Priamur'ye”: sbornik materialov Mezhdunarodnoy nauchnoy konferentsii, Rossiya, Birobidzhan, 3 oktyabrya 2019 g. Priamur. gos. un-t im. Sholom-Aleykhema, 989 s., available at:

http://pgusa.ru/sites/default/files/news/6159/sbornik_heylyunczyan-priamure_-_3_okt._2019.pdf (accessed 12 February 2021).

Mavlonova A.S. (2018), Yslam v SUAR kak faktor polytycheskoy nestabil'nosti KNR, available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/islam-v-suar-kak-faktor-politicheskoy-nestabilnosti-knr-1/viewer> (accessed 12 February 2021).

Manukov S. (2016), Kitaj i sosedi: hrupkoe ravnovesie, EADaily, available at: <https://easily.com/ru/news/2016/12/16/kitay-i-sosedi-hrupkoe-ravnovesie> (accessed 5 February 2021).

RT news (2014), China offers military help to Iraq to defeat ISIS, 14.12.2014 – report. RT news, available at: <https://www.rt.com/news/214243-china-iraq-military-isis> (accessed 5 February 2021).

SIN'HUA Novosti (2015), Posol Kitaâ v Marokko: Marokko namereno prinât aktivnoe učastie v realizacii iniciativy “Odin poâs, odin put”. 2015-06-29, SIN'HUA Novosti, available at: http://russian.news.cn/china/2015-06/29/c_134366295.htm (accessed 5 February 2021).

Umarov T. (2020), Na puti k Pax Sinica: čto neset Central'noj Azii èkspansiâ Kitaâ, 25.03.2020, available at: <https://carnegie.ru/commentary/81265> (accessed 5 February 2021).

Стаття надійшла до редакції 08.02.2021